

'Hoop op behoud'

De winter was vroeg ingevallen; een week na Sint Nicolaas begon het al te vriezen. Aanvankelijk leek het erop of de oceaandepressies het zouden winnen, maar een uitgestrekt hoge-drukgebied boven Scandinavië en Rusland voerde koude lucht naar het westen en op 19 december lag het IJsselmeer vrijwel dicht. De tjalk 'Hoop op behoud', op weg naar Ameland met een lading grind, had nog maar net kans gezien het ijs te breken op haar tocht van Kampen om de Noord. Toen Willem Brouwer, de dertigjarige schipper van de 'Hoop op behoud', in de schutsluis lag van Kornwerderzand, wenste de sluismeester hem geluk. „Je zult wel het laatste schip zijn geweest dat wij dit jaar nog kunnen doorschutten,” zei hij. „Het is me het wintertje wel!”

Ook op de Waddenzee begon zich al ijs te vormen, maar de enkele schotsen dreven met de eb naar zee en Brouwer kon het er dus wel op wagen naar de aanlegsteiger bij Nes op Ameland te varen. Daar zou hij zijn lading moeten lossen. Hij rekende er op voor Kerstmis terug te zijn in Harlingen.

De 'Hoop op behoud' was een ruim zestig jaar oude ijzeren tjalk en de schipper de derde Willem Brouwer die met dit schip van zuid naar noord en van west naar oost door Nederland voer. Zijn grootvader had de tjalk laten bouwen, een prachtig schip, dat met zijn grote bruine zeilen een lust voor het oog was. Toen zijn zoon Willem het roer van hem overnam werd het al moeilijker om met een zeiltjalk droog brood te verdienen; meer en meer binnenschepen kregen immers een motor aan boord. De derde Willem Brouwer was op de 'Hoop op behoud' geboren toen de tjalk te Harlingen lag. Op jeugdige leeftijd al was Willem III, zoals men hem noemde, een grote steun voor zijn vader. Hij groeide op tot een boom van een kerel, die alle vaarwaters, bruggen en sluizen van Nederland kende. Het was een sober bestaan bij de binnenscheepvaart, maar hij voelde zich zó verknocht aan de 'Hoop op behoud', dat hij er nooit aan dacht een baantje aan de wal te zoeken. Tien jaar na het einde van wereldoorlog II stierf zijn vader en werd hij schipper. Het eerste wat hij deed was de tjalk van een behoorlijke motor te voorzien. Hij kocht hij een dieselmotor, deed de zeilen aan kant, kortte de mast in en voorzag deze van een stevige laadboom. Het ging hem wel aan zijn hart om de 'Hoop op behoud' tot een motortjalk te verbouwen, maar er was geen keus. Zijn vrouw, ook uit een schippersgezin, zorgde ervoor, dat het schip een sieraad bleef op de wateren van Nederland. De verf blonk en het koper was steeds gepoetst.

Vier kinderen hadden zij nu; twee zoons en twee dochters: de zevenjarige Willem ('Willem IV' dus), twee meisjes van vijf en drie jaar en een jongetje van tien weken, Klaas. Antje kwam handen te kort, maar als de kinderen sliepen en zij met haar man in de lage kajuit zat bij het roodgestookte schipperskacheltje, voelde zij zich gelukkig. Het was een vrij leven, ondanks de voortdurende strijd om het hoofd boven water te houden. Willem Brouwer was dankbaar voor het mooie vrachtje dat hij naar Ameland moest brengen. Als hij met opkomende vloed van Harlingen vertrok zou hij met zijn diepgeladen tjalk over de ondiepten van het Abt - de zuidelijkste punt van het Terschellingerwad - kunnen varen om dan, via het 'Vaarwater naar de Zwarte Haan', Dantzigat en Molengat, de geul naar de aanlegsteiger van Nes te bereiken. Door de aanhoudende oostenwind stond er

weinig water op het wad, maar het was springvloed en daarom meende hij een goede kans te hebben. 'Nu of nooit', had hij gedacht. Als de winter doorzette zou hij wel eens gedwongen kunnen worden vele weken in de haven van Harlingen te moeten wachten.

Met helder vriezend weer voer de 'Hoop op behoud' in de vroege morgen van 20 december dicht langs de Friese kust over de vlakke van Oosterbierum. Er stond weinig wind. Hier en daar dreef al wat ijs, maar dit belemmerde de vaart niet. Toen de ondiepten van het Abt naderden, nam de jonge Willem IV een lichte peilstok en praaide de diepten door naar zijn vader, die, met een wollen muts op het hoofd en in dikke trui gehuld, aan het roer stond. Even schuurde de 'Hoop op behoud' over het zand, maar de krachtige motor hielp haar over het laagste punt heen en in het door drijfbakens aangegeven 'Vaarwater naar de Zwarte Haan' was weer voldoende water onder het scheepsvlak. Het zicht werd minder; flarden mist dreven over de wadden. De Friese kust was al niet meer te zien. Willem Brouwer maakte zich echter geen zorgen; hij had al zo dikwijls met mist op de wadden gevaren. Zolang hij leiding had aan de bakens kon hij zijn weg wel vinden. Enkele krijsende meeuwen volgden in sierlijke duikvluchten de groen geschilderde tjalk. Ze doken naar vis en naar de etensresten die Antje over boord had gegooid. De wind was geheel gaan liggen en de mist werd dikker. Een stille kleine wereld; de 'Hoop op behoud' was opgeslokt door de kille vochtige mist en koerste op kompas van het ene baak naar het volgende.

Willem Brouwer stond zwijgend aan het roer en was dankbaar als hij weer een drijfbaken uit de mist zag opdoemen. Het was bijna hoogwater, zodat aan de grond lopen een oponthoud van zeker vierentwintig uur zou betekenen. Een nachtelijke navigatie door de kronkelende geulen van het wad was met mist immers volstrekt onmogelijk. Alles ging goed; na het nauwe 'Vaarwater naar de Zwarte Haan' kwam de 'Hoop op behoud' in het diepe Dantzichgat. Nu nog maar een klein rukje door het Molengat en dan zou, na een half uur, het doel van de reis zijn bereikt. Alles was nu potdicht door de mist; er was geen tien meter zicht.

„Antje!” schreeuwde Willem Brouwer plotseling. „Neem het roer over!” Zijn vrouw had al begrepen dat er iets mis was. Ze had het rare ploffen van de motor gehoord. Eerst leek het alsof het hart van de tjalk zou blijven kloppen, maar even later werd het beklemmend stil. De 'Hoop op behoud' dreef met de vloed om de Oost. Willem Brouwer schopte zijn klompen uit en rende op kousevoeten over het beijzelde dek naar de ankerlier op het voorschip. Het anker plonsde in zee, de ketting ratelde uit. De tjalk lag op stroom . . . Het was snel werk geweest; maar in de korte tijd verlopen tussen het uitvallen van de motor en het ten anker komen had de vloed het schip enkele honderden meters meegenomen. De oorzaak voor het stoppen van de motor was gauw gevonden: een verstopte brandstofleiding; maar het eerste baken van het Molengat was door deze tegenslag gemist.

„Wachten op beter zicht of toch proberen de geul te vinden?” Antje had haar man even zwijgend aangekeken; zij begreep wat er in hem omging. Hij klemde zijn lippen opeen. Een flauwe windvlaag joeg een rimpeling over het water, de mist leek ijler te worden.

„Ik waag het er op,” zei hij kortaf. Antje en Willem draaiden de ketting binnen, de motor liep als van ouds en langzaam varende zocht de tjalk haar weg over het wad. Na enkele minuten was alles weer potdicht.

„Een baken!” schreeuwde de jonge Willem plotseling. Ijdele hoop, het bleek een leeg kistje te zijn.

„'t Zit niet goed,” dacht Willem Brouwer, „we zijn op het wad beoosten het Molen-

gat terechtgekomen; mijn enige kans is nu noordwest uit te gaan, dwars op de richting van de geul.' Hij legde het roer aan boord, maar de tjalk draaide slechts langzaam bakboord uit en schuurde over de bodem. De motor werd op volle kracht gezet, de schroef maalde het water met vaart naar achteren. Het wad had het schip echter in zijn greep en na een paar minuten martelen moest de strijd worden opgegeven. Willem Brouwer gaf zich nog niet gewonnen. Hij zette het jolletje over boord om de diepten op te meten rondom de 'Hoop op behoud'. Veiligheidshalve had hij een lange lijn meegenomen, om met de tjalk verbonden te blijven. In deze dikke mist zou hij immers zijn schip niet uit het oog mogen verliezen. De eb stond nog niet door, dus er was nog een kans om vlot te raken. Spoedig werd het hem echter duidelijk, dat hij midden op een vlakke plaat was terechtgekomen. Een half uur later begon het water al te zakken; de 'Hoop op behoud' zat hulpeloos geboeid. Het wad viel droog.

In de late namiddag was het water weggevloeid en lag de tjalk in een bedding van grauw slik. Willem Brouwer maakte zich nog geen zorgen, maar toen hij 's avonds het weerbericht hoorde, begreep hij, dat de kans op vlotkomen voorlopig was verkeken. De verwachting luidde immers aanhoudende mist met oostenwind, al verminderde de vorst wel.

De volgende dagen kropen traag voorbij. De mist klaarde niet op en zelfs op het hoogtepunt van de vloed bleef de 'Hoop op behoud' muurvast op het wad zitten. De kinderen werden ongedurig en de stemming aan boord zakte.

Willem Brouwer maakte zich grote zorgen. „Als er geen verandering komt in het weer, zitten wij met Kerstmis nog op het wad,” zei hij, toen hij, nadat de kinderen eindelijk sliepen, met Antje bij de kachel zat.

„Dáár komen we wel doorheen,” zei ze, „erger is, dat ik geen melk meer heb voor Klaas. Ook de aardappelen zijn op, evenals het vlees. Alles wat we nog hebben zijn een paar eieren en een stukje oud brood.”

„'t Spijt me Antje, ik had niet moeten proberen in deze mist naar Nes te varen. Zodra het zicht iets beter wordt zal ik noodseinen geven. Misschien ziet de kustwachter op de vuurtoren van Hollum die wel.”

„En dan?” vroeg Antje.

„Dan komt de reddingboot van Ameland. Auke Barf laat ons zeker niet in de steek.” Willem Brouwer wist dat de reddingboten onmiddellijk uitvoeren als er om hulp werd gevraagd. Auke Barf, de schipper van de 'Dr. W. H. van Rietschoten' kende hij goed en hij had verhalen van hem gehoord over tochten naar het wad om vastgelopen binnenschepen of vissersvaartuigen van voedsel te voorzien.

Hij ging naar dek en tuurde voor de zoveelste maal in de richting van Hollum. Het krachtige licht van de vuurtoren bleef echter verborgen achter de dikke mist. Die nacht lag hij te woelen in kooi en kon de slaap niet vatten. Hij dacht aan het naderende Kerstfeest, waar Antje en hij zich zo op hadden verheugd. Het zou morgen 24 december zijn. Geen melk meer voor de kleine Klaas, onvoldoende voedsel voor de kinderen . . . Gelukkig geen gebrek aan water en brandstof. Dat Antje en hij honger zouden krijgen was tot daar aan toe, maar de kinderen . . .

Midden in de nacht stond hij op en ging weer naar dek. Het was gaan waaien en tussen mistflarden zag hij plotseling het licht van Hollum. Van deze onverwachte opklaring moest hij gebruik maken. Hij haalde oude lappen te voorschijn, deed deze in een paar zinken emmers, goot er petroleum overheen en stak de brand er in. Hoog laaiden de vlammen op. Toen het vuur begon te verminderen zocht hij nog meer lappen, maar kon niets vinden. 'Dan maar oude kleren,' dacht hij.

Antje had hem op dek horen stommelen en was ook opgestaan.

„Wij hebben nog een matrasje,” zei ze.

„’t Doet er niet toe wat het is,” zei hij, „als het vuur maar blijft branden. Straks zitten we weer in de mist en dan is onze kans verkeken.”

Alles wat maar enigszins kon worden gemist werd nu in brand gestoken. Zij warmden zich aan de walmende vlammen en zagen tot hun blijdschap dat het licht van de vuurtoren helderder werd. De mist leek bij toverslag verdwenen.

„Als ze ons zien, dan schieten ze een lichtkogel af,” zei Willem Brouwer. Nauwelijks had hij dit gezegd of een witte ster rees boven de toren omhoog. Daarna nog een en na enige tijd een derde . . .

Willem Brouwer haalde opgelucht adem. „Ze kijken goed uit op Ameland,” zei hij verheugd. Hij wierp nieuw voedsel op het vuur. ‘Dan zullen ze begrijpen dat we hun sein hebben gezien,’ dacht hij.

Een half uur later rolde een nieuwe mistbank over de Waddenzee en de ‘Hoop op behoud’ werd weer opgeslokt . . .

De aannemersfirma die de ‘Hoop op behoud’ 20 december te Nes had verwacht met een lading grind, had wel begrepen dat de mist het schip parten had gespeeld. Er waren telefonisch inlichtingen gevraagd te Harlingen; de tjalk was 20 december vertrokken en dus nu al ruim drie dagen over tijd. De kustwacht Hollum werd gevraagd extra goede uitkijk te houden, maar de hardnekkige mist maakte dit onmogelijk. Toen in de nacht van 23 op 24 december het vuur werd gezien begreep de dienstdoende kustwachter onmiddellijk, dat dit noodsein afkomstig zou kunnen zijn van de ‘Hoop op behoud’. Het kwam wel meer voor dat binnenschepen geboeid raakten op het wad en dan gebrek kregen aan voedsel. De kustwachter, die het bericht telefonisch doorgaf aan de secretaris van de reddingcommissie der K.N.Z.H.R.M. - Koninklijke Noord- en Zuid-Hollandse Redding-Maatschappij - te Ameland gaf hem de raad de reddingboot ook voedsel, water en brandstof mee te geven.

Weinige minuten later werd de rust te Hollum verstoord door het geloei van de sirene op de even buiten het dorp staande zuivelfabriek. De Hollumers schrokken wakker door dit sein, waarmee de bemanning van de reddingboot werd gealarmeerd. Voerlieden en bemanningsleden kleedden zich snel aan, verlieten de veilige beschutting van hun huizen en liepen in de kille, mistige vriesnacht naar het boot-

huis. De boeren hadden hun paarden gelukkig tijdig 'op scherp' gezet. Ameland was met een dunne laag ijzelsneeuw bedekt en de beesten hadden zonder de scherpe ijzeren punten, die in de hoefijzers waren gedraaid, onmogelijk de zware reddingboot met wagen kunnen voorttrekken. Enkele winkeliers werden ook uit bed gehaald voor brood, aardappelen, melk, vlees, groente en een paar blikken petroleum. Auke Barf had de peiling waarin het noodsein was gezien op de kaart uitgezet. Hij was volkomen thuis in het grillige wadengebied, dank zij veelvuldige oefentochten met de reddingboot; hij vertrouwde er op de strandingsplaats te vinden.

De zware rupsbandwielen van de reddingbootwagen, voortgetrokken door acht dampende paarden, ratelden over de straatstenen. Er achter liepen de in gele oliekleiding gehulde redders, bivakmutsen op het hoofd. De mist was heel dik en daarom liep vóór de stoet uit een man met een helder brandende magnesiumfakkel, om de beijzede weg te verlichten. Een half uur later, op het Zuidweststrand, joegen de boeren hun paarden tot borsthoogte het ijskoude water in om de wagen in zee te trekken. De boot gleed er af, Auke Barf zette de motor op volle kracht, liet het roer zakken en de blauw-witte motorstrandreddingboot 'Dr. W. H. van Rietschoten' verdween in de mist. Met Auke Barf mee waren er zes man aan boord. Een stond met een peilstok in de hand voorop, de anderen zaten in de beschutting van de zeildoekse kap achter de motorkamer. Het was vallend water, zodat er met voorzichtigheid moest worden gevaren. Al had de reddingboot een diepgang van maar 60 centimeter, als zij zou vastlopen moesten ze op het doorkomen van de vloed wachten. Ieder oponthoud kon fataal zijn; je kon nooit weten of het schip dat een noodsein had gegeven onmiddellijk hulp nodig had. Er bestond immers een mogelijkheid, dat er een ongeluk aan boord was gebeurd of dat er een ernstige zieke was, die naar de wal moest worden vervoerd.

De eb speelde de reddingboot lelijk parten. Auke Barf slaagde er niet in op te schieten en moest telkens nieuwe pogingen wagen om over het wad heen te komen. Eerst met het aanbreken van de dag zou de vloed door komen. Auke Barf was ervan overtuigd dat hij niet ver van de strandingsplaats was verwijderd en liet af en toe de motor stoppen om te kunnen luisteren naar geluidsseinen. Maar er was niets anders te horen dan het krijsen van een eenzame meeuw en het geluid van stromend water. Het leek soms of de reddingboot tussen modderig heuvelland voer, zo hoog rezen de steile randen van het wad boven de smalle geul.

„We zitten in het Molengat,” zei Barf, „dat is zeker. Het schip moet dus bezuiden ons op het wad liggen. Niets aan te doen, we moeten wachten op hoogwater.”

Er werd door de radiotelefoniezender contact opgenomen met kustwacht Hollum. De laatste weerberichten luiden gunstig. Er was een diepe depressie op komst, die niet alleen de vorst, maar ook de mist zou weggagen. Sneeuw- en regenbuien, met krachtige westelijke wind, dus ook hogere waterstanden.

Auke Barf zette de 'Dr. W. H. van Rietschoten' aan de grond tegen de zuidkant van de geul; straks zou de vloed er wel voor zorgen dat er water onder de kiel kwam. De redders bleven luisteren naar geluidsseinen. Eindelijk hoorden zij duidelijk de doffe toon van een luchtfluit en de heldere klank van een scheepsbel.

„Zie je wel,” zei Auke Barf, „hij zit bezuiden ons en niet ver weg. Over een uur of drie kunnen we er naar toe varen.”

De bemanning had het koud gekregen en een paar man waadden in hun lange rubberlaarzen naar de plaat. Tot over de knieën zakten zij in de zachte zeeklei.

„Blijf in de buurt,” riep Barf hun toe. „Je mag de boot niet uit het oog verliezen.” Het duurde tergend lang voor het water begon te rijzen en de geul zich verbreedde. De plaat vloede vol. De weersverwachting bleek juist te zijn, de wind kromp naar

het westen en begon aan te wakkeren, de mist voor zich uitjagend. Natte sneeuw viel uit loodgrijze wolken, zodat het zicht er niet beter op werd.

Eindelijk kon de reddingboot met zuidelijke koers over de plaat varen. Geregeld werd er op de misthoorn geblazen. Ineens doemde de romp van de tjalk op. Een ogenblik later lag de 'Dr. W. H. van Rietschoten' langszij van de 'Hoop op behoud'. Auke Barf klom aan boord.

„Daar zijn we dan eindelijk,” zei hij verheugd en schudde hartelijk de hem door Willem Brouwer toegestoken hand. Antje en de jonge Willem pakten het meegenomen voedsel aan. Spoedig lag Klaasje, die al uren lang klagelijk had gehuild, gelukzalig aan zijn fles te zuigen.

„Denk je dat we kans hebben vlot te komen?” vroeg Willem Brouwer, toen Antje in de kajuit dampende koffie schonk voor de verkleumde reddingboot-bemanning. „Over twee uur is het hoogwater,” antwoordde Auke Barf, „en er is storm op komst. Dan moet je hier weg wezen met zo'n diepgeladen tjalk. We zullen zien wat we kunnen doen.”

De reddingboot voer over de plaat en er werd nauwkeurig onderzocht waar het meeste water stond. Een paar riemen en een bootshaak werden in het wad geprikt om aanwijzing te geven. De 'Hoop op behoud' bleek niet meer dan 300 meter van het Molengat te liggen. Alles hing er nu van af of het water voldoende zou stijgen. Een half uur voor hoogwater zat het schip nog geboeid. Willem Brouwer keek met nauwverholten spanning naar de merken op de peilstok, die hij naast de tjalk in het wad had gestoken. Nog enkele centimeters en dan zou er water onder de kiel zijn. Auke Barf had een sleeptros van de 'Hoop op behoud' bevestigd op de achterbolder van de reddingboot, die nu met volle kracht lag te trekken. Ook de motor van de tjalk draaide op volle toeren. Er kwam beweging in; Willem Brouwer voelde eindelijk, dat hij weer een schip onder zijn voeten had. Het ging wel heel langzaam, maar voetje voor voetje schoof de 'Hoop op behoud' over het wad totdat zij plotseeling in het Molengat terecht kwam. De wind was zeer snel aangewakkerd, er stonden witte kopjes op de korte, steile golven.

De sneeuw was in regen overgegaan en lage wolken joegen over de grauwe zee. Het begon al donker te worden.

„We varen met je mee naar Nes,” scheeuwde Auke Barf. „Volg ons maar.” Een half uur later lag de ‘Hoop op behoud’ veilig langs de kop van de steiger bezuiden Nes.

„Zonder jullie waren we er niet afgekomen,” zei Willem Brouwer. „We hadden Kerstmis moeten vieren zonder voedsel en misschien zou ik mijn schip hebben verspeeld.”

De zes Amelanders van de ‘Dr. W. H. van Rietschoten’ hadden hun taak volbracht. Met een gevoel van warme voldoening een schippersgezin te hebben kunnen helpen voeren zij, tegen de storm opboksend, naar het Hollumer strand, waar de paarden al gereed stonden om de boot op de wagen te halen.

De redders waren koud en nat geworden, maar dat deerde hen niet . . .

Die Kerstavond waren er, zowel in Hollum als in de warme kajuit van de ‘Hoop op behoud’ dankbare mensen, voor wie het aloude feest een bijzondere glans had gekregen.

